

ΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΜΑΤΘΑΙΟΥ

Οἱ δαπάνες τοῦ Σαμιακοῦ πολέμου (*IG I³ 363+454*) Σημείωσις

Τὸ ἐλλιπέστατο κείμενο τῶν δαπανῶν τῶν Ἀθηναίων γὰρ τὸν Σαμιακὸν πόλεμον (*IG I³ 363*) ἐπανεξεδόθη¹ προσφάτως μὲ ἀφορμὴν τὴν ἀπόδοσιν σὲ αὐτὸ τοῦ μικροῦ θραύσματος *IG I³ 454* (EM 6718), συναρμοζομένου καὶ συγκολλημένου, πιθανώτατα τὸ 1972,² μὲ τὸ θρ. *b* (EM 6755) τῶν δαπανῶν. Τὸ θραῦσμα *IG I³ 454* (EM 6718) πρὸ τῆς συγκολλήσεώς του φερόταν στὶς *IG I³* ὑπὸ τὴν κατηγορίαν *Rationes Minervae statuae ex auro et ebore facto*.

Στοὺς στίχ. 14-15 οἱ ἐκδότες υἰοθέτησαν, -ὀρθῶς ὄχι στὸ κείμενο, ἀλλὰ στὰ σχόλια τῆς ἐπιγραφῆς ὑπὸ τὸν στίχ. 14-, τὴν χάριν παραδείγματος συμπλήρωση πού τοὺς ἐπρότεινα:³ τά[δε παρεδόθε στρατηγοῖσιν τοῖς ἐς Σάμον ἐκπλέοσιν τὸ δεύτ]ερον *ῥοῖδε* [ταμίαι . . . 5 . . . ἐκ Κερα]μέον. Γιὰ τὴν συμπλήρωση σημειώνουν: «We prefer to restore the verb in the passive voice because of the phrase *παρὰ ταμιῶν* in l. 13. The restoration of the participle is supported by the inscription referring to the Corcyra expedition (*IG I³ 364.8 and 19*). We think that it is by far preferable, due to the same features as those of the naval expedition to Samos.» Τὸ χωρίο τῶν δαπανῶν τῆς Κερκύρας (*IG I³ 364*), στὸ ὁποῖο ἐστηρίχθη ἡ συμπλήρωση, ἔχει ὡς ἐξῆς (στίχ. 18-21): [παρέ]δοσαν στρατηγοῖς ἐς Κόρ[κυραν τοῖς δευτέρ]οις ἐκπλέοσι Γλαύκονι | [ἐκ Κερα]μέον, Μεταγ]ένει Κοιλεῖ, Δρακοντι|[δει Θορα]ιεῖ ἐπὶ τῆς] Αἰαντίδος πρυτανείας...

Περαιτέρω ἐργασία ἐπὶ τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς μὲ ὁδήγησε στὶς ἐξῆς σκέψεις:

Ἐπὶ τῆς διαφοράς μεταξὺ τοῦ κειμένου τῶν δαπανῶν τῆς Κερκύρας (*IG I³ 364*), καὶ τῆς χάριν παραδείγματος συμπληρώσεως τῶν στίχ. 14-15 τῆς *IG I³ 363*· τὸ πρῶτο ἔχει: [τοῖς δευτέρ]οις ἐκπλέοσι, ἐνῶ τὸ ἄλλο: [ἐκπλέοσιν τὸ δεύτ]ερον.

Οἱ δύο φράσεις δὲν εἶναι ἴδιες. Μὲ τὴν φράσιν [τοῖς δευτέρ]οις ἐκπλέοσι ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι πρόκειται περὶ δευτέρας ἀποστολῆς στρατηγῶν μετὰ στόλου, ὄχι βεβαίως τῶν ἰδίων τῶν πρώτων στρατηγῶν ἀλλὰ ἄλλων· πράγματι ἀπὸ τὰ παρατιθέμενα ὀνόματα, στίχ. 9-10 καὶ 19-21 τῆς *IG I³ 364* ἀντιστοίχως, προκύπτει εὐθέως ὅτι ἄλλοι ἦσαν ἐπικεφαλῆς τῆς πρώτης ἀποστολῆς καὶ ἄλλοι τῆς δευτέρας. Ἐπομένως οἱ δύο ἀποστολὲς μὲ ἐπικεφαλῆς διαφορετικοὺς

Εὐχαριστῶ θερμῶς τὸν καθ. P. J. Rhodes γιὰ τὴν προθυμία του νὰ διαβάσῃ τὸ χειρόγραφο τοῦ σημειώματός μου καὶ γιὰ τὴν χρήσιμη ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων· ἐπίσης τοὺς Γιώργο Παπαδόπουλο καὶ Γεωργία Μαλούχου, διότι μὲ προφύλαξαν ἀπὸ ἀβλεψίες.

1. Βλ. G. Marginesu – Ath. A. Themom, Ἀνέλοσαν ἐς τὸν πρὸς Σαμίος πόλεμον. A new fragment of the Samian War expenses (*IG I³ 363+454*) στὸ A. P. Matthaiou – R. Pitt (eds), *Ἀθηναίων ἐπίσκοπος. Studies in honour of H. B. Mattingly*, Ἀθήναι 2014, 171-184.

2. Βλ. τὴν σημείωση ὑπ' ἀρ. 13 τῶν ἐκδοτῶν, ὅ.π. (σημ. 1), 174.

3. Βλ. τὴν σημείωση ὑπ' ἀρ. 18 τῶν ἐκδοτῶν, ὅ.π. (σημ. 1), 178.

στρατηγούς ἦσαν γνωστὲς πρὸ τῆς εὐρέσεως τῆς ἐπιγραφῆς· ὁ Θουκυδίδης μνημονεύει δύο ἀποστολὰς στὴν Κέρκυρα, τὴν πρώτη δέκα πλοίων καὶ τὴν δεύτερη εἴκοσι πλοίων, βλ. Θουκ. 1,45.1: Τοιαύτη μὲν γνώμη οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Κερκυραίους προσεδέξαντο, καὶ τῶν Κορινθίων ἀπελθόντων οὐ πολὺ ὕστερον δέκα ναῦς αὐτοῖς ἀπέστειλαν βοηθούς· ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Λακεδαιμόνιος τε ὁ Κίμωνος καὶ Διότιμος ὁ Στρομβίχου καὶ Πρωτέας ὁ Ἐπικλέους· καὶ 1,50.5: ...κατιδόντες εἴκοσι ναῦς Ἀθηναίων προσπλεύσας, ἃς ὕστερον τῶν δέκα βοηθούς ἐξέπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι...

Ἀντιθέτως στὸ συμπληρούμενο κείμενο τῶν Σαμιακῶν δαπανῶν (IG I³ 363) ἡ φράση [ἐκπλέοσιν τὸ δεύτ]ῆρον σημαίνει: *γιὰ αὐτοὺς ποὺ ἐξέπλευσαν δεύτερη φορά*. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θουκυδίδη γνωρίζομε ὅτι δὲν πῆγαν στὴν Σάμο δύο φορές οἱ ἴδιοι στρατηγοί, ἀλλὰ διαφορετικοί· θὰ ἔπρεπε δηλαδὴ στὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς νὰ ὑπάρχη τὸ τακτικὸ ἀριθμητικὸ δευτέροις, ὅπως καὶ στὸ κείμενο τῶν Κερκυραϊκῶν δαπανῶν· ἡ σωζόμενη κατάληξη ὁμως εἶναι τὸ [- -]ῆρον.

Ἄλλωστε ἡ σημασία τοῦ ἐπιρρήματος δεύτερον εἶναι πρωτίστως: *γιὰ δεύτερη φορά*, βλ. τὰ ἐξῆς χωρία τοῦ Θουκυδίδου·

4,124.1: Βρασίδης δὲ καὶ Περδίκκας ἐν τούτῳ στρατεύουσιν ἅμα ἐπὶ Ἄρραβαῖον τὸ δεύτερον ἐς Λύγκον· (πρβλ. 4,83.1: Περδίκκας δὲ Βρασίδαν καὶ τὴν στρατιάν εὐθύς λαβὼν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως στρατεύει ἐπὶ Ἄρραβαῖον τὸν Βρομεροῦ Λυγκηστῶν Μακεδόνων βασιλέα ὄμορον ὄντα...).

1,131.1: Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι αἰσθόμενοι τό τε πρῶτον δι' αὐτὰ ταῦτα ἀνεκάλεσαν αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ τῇ Ἑρμιονίδι νηὶ τὸ δεύτερον ἐκπλεύσας οὐ κελευσάντων αὐτῶν τοιαῦτα ἐφαίνετο ποιῶν, καὶ ἐκ τοῦ Βυζαντίου βίβη ὑπ' Ἀθηναίων ἐκπολιορκηθεὶς ἐς μὲν τὴν Σπάρτην οὐκ ἐπανεχώρει...

1,131.2: Ὁ δὲ βουλόμενος ὡς ἥκιστα ὑποπτος εἶναι καὶ πιστεύων χρήμασι διαλύσειν τὴν διαβολὴν ἀνεχώρει τὸ δεύτερον ἐς Σπάρτην.

2,59.1: Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐσβολὴν τῶν Πελοποννησίων οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἦ τε γῆ αὐτῶν ἐτέμνητο τὸ δεύτερον καὶ ἡ νόσος ἐπέκειτο ἅμα καὶ ὁ πόλεμος, ἠλλοίωοντο τὰς γνώμας...

3,8.1: ἦν δὲ Ὀλυμπιάς ἡ Δωριεὺς Ῥόδιος τὸ δεύτερον ἐνίκα.

3,13.4: ὥστε οὐκ εἰκὸς αὐτοὺς περιουσίαν νεῶν ἔχειν, ἦν ὑμεῖς ἐν τῷ θέρει τῷδε ναυσί τε καὶ πεζῷ ἅμα ἐπεσβάλητε τὸ δεύτερον, ἀλλ' ἡ ὑμᾶς οὐκ ἀμυνοῦνται ἐπιπλέοντας ἢ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀποχωρήσονται.

3,87.1: Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος ἡ νόσος τὸ δεύτερον ἐπέπεσε τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκλιποῦσα μὲν οὐδένα χρόνον τὸ παντάπασιν, ἐγένετο δὲ τις ὁμως διοκωχή.

Ἀπὸ τὰ παρατιθέμενα χωρία προκύπτει ὅτι ἡ συμπλήρωση [. . . ἐκπλέοσιν τὸ δεύτ]ῆρον ποὺ ἐπρότεινα δὲν εὐσταθεῖ. Εἶπα προηγουμένως ὅτι συμφώνως πρὸς τὸ κείμενο τοῦ Θουκυδίδου οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἀπέστειλαν τοὺς ἴδιους στρατηγούς δύο φορές. Ἐπὶ πλέον, καὶ τὸ σημαντικώτερο, κατὰ τὴν διήγηση τοῦ Θουκυδίδου στὴν Σάμο ἔγιναν τρεῖς (καὶ ὄχι δύο) ἀποστολὰς τριήρων·

1,116.1: Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ἦσθοντο, πλεύσαντες ναυσὶν ἐξήκοντα ἐπὶ Σάμου ταῖς μὲν ἑκκαίδεκα τῶν νεῶν οὐκ ἐχρήσαντο (ἔτυχον γὰρ αἱ μὲν ἐπὶ Καρίας ἐς προσκοπὴν τῶν

Φοινισσῶν νεῶν οἰχόμεναι, αἱ δὲ ἐπὶ Χίου καὶ Λέσβου περιαγγέλλουσαι βοηθεῖν), τεσσαράκοντα δὲ ναυσὶ καὶ τέσσαρσι Περικλέους δεκάτου αὐτοῦ στρατηγούντος ἐναυμάχησαν πρὸς Τραγίᾳ τῇ νήσῳ Σαμίων ναυσὶν ἑβδομήκοντα... Ἀπὸ τὴν πρώτη ἀποστολὴ ὀνομάζεται ἓνας μόνον ἐπικεφαλῆς, ὁ Περικλῆς.

1,116.2: ὕστερον δὲ αὐτοῖς ἐβοήθησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν νῆες τεσσαράκοντα καὶ Χίων καὶ Λεσβίων πέντε καὶ εἴκοσι, καὶ ἀποβάντες καὶ κρατοῦντες τῶ πεζῶ ἐπολιόρκουν τρισὶ τείχεσι τὴν πόλιν καὶ ἐκ θαλάσσης ἄμα. Τῆς δευτέρας ἀποστολῆς δὲν ὀνομάζεται κανεὶς ἐπικεφαλῆς, ἀλλὰ βεβαίως ἦσαν διαφορετικοὶ ἀπὸ τῆς πρώτης, ἀφοῦ ἡ πρώτη ἦταν ἤδη στὴν Σάμο καὶ ἡ δευτέρα ἔσπευσε ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν.

1,117.2: ἔλθόντος δὲ Περικλέους πάλιν ταῖς ναυσὶ κατεκλήσθησαν. καὶ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ὕστερον προσεβοήθησαν τεσσαράκοντα μὲν αἱ μετὰ Θουκυδίδου καὶ Ἄγωνος καὶ Φορμίωνος νῆες, εἴκοσι δὲ αἱ μετὰ Τληπολέμου καὶ Ἀντικλέους, ἐκ δὲ Χίου καὶ Λέσβου τριάκοντα. Τῆς τρίτης ἀποστολῆς ὀνομάζονται πέντε ἐπικεφαλῆς.

Ἐπὶ λοιπὸν μία οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀποστολῶν τῶν Ἀθηναίων στὴν Κέρκυρα καὶ ἐκείνων τῆς Σάμου· στὴν Κέρκυρα ἔγιναν δύο ἀποστολές, ἐξ οὗ καὶ ἡ συμπλήρωση [τοῖς δευτέρ]οις εἶναι σύμφωνη μὲ τὰ γεγονότα. Στὴν Σάμο ὅμως ἔγιναν τρεῖς,⁴ ὥστε δὲν θὰ ἔσπευσε νὰ συμπληρώσει κανεὶς οἰαδήποτε μορφὴ τοῦ τακτικοῦ ἀριθμητικοῦ (δευτέροις) ἢ τοῦ ἐπιρρήματος (τὸ δεύτερον).

Ἡ φράση ὕστερον προσεβοήθησαν πρέπει, νομίζω, νὰ εἶναι ὁδηγὸς γιὰ τὴν συμπλήρωση τοῦ κειμένου τῶν στίχων 14-15. Ξεκινῶ ἀπὸ τὴν συμπλήρωση τοῦ ἐπιρρήματος:

τά[δε παρεδόθε στρατεγοῖσι(ν) τοῖς ἐς Σάμον - - ε.10-11 - - - ἡύστ]ερον· γιὰ τὴν χρῆση τοῦ ἐπιρρήματος στίς Ἀττικὲς ἐπιγραφές πρβλ. IG I³ 6.35: ἡύστερον ἡε [β]ο[λ]ῆ α[.9.]· 472.147: καὶ τῶν πετάλων τῶν ἡύ[σ]τερον προσμισθοθέντων... 476.172: καὶ [τῆ]ν στέλεν ἡύστερον προσέθ[ε]κε... IG II² 37.18: [καθάπερ τοῖς] ἐξεληλυθόσι | Θηβαίων καὶ Βοιωτῶν? ἐς Ἀθήνας ὕστερο[ν | ἢ οἱ ἐπὶ Φοιβίδα Λακεδαιμό]νιοι τὴν Καδ[μ]εῖαν κατέλαβον· 1612.207-213: ὅσα δὲ ἐν|ελεῖφθη καὶ τότε | μὴ ἐπετελέσθη, | ὕστερον Εὐφράν|ωρ ἀρχιτέκτων | ἐπεσκεύασεν· 1672.297-8: τοῦτο παρεδώκαμεν ἱεροποιοῖς τοῖς ἐγ βουλῆς καὶ ἐξ Ἰμβρο[υ τ]ῆς ἀπαρχῆς, οἱ ὕστερον <ἐ>λθόντες τῆς θυσίας... 2495.1: [τ]ά[δ]ε ὕστερον ἐμισθώ[θη].

Γιὰ τὴν κατάληξη -οῖσι(ν) πρβλ. IG I³ 40.25-26: ἐὰν ἀφιστῆι τις κατεροῦ Ἀθηναίοισι κ|αὶ τὸν φόρον ὑποτελοῦ Ἀθηναίοισιν· 131.7: [ἐν]αι αὐτοῖσι τὲν σίτ[ε]σι[ν] (πρβλ. στίχ. 11, 13)· 159.20-21: [ἐν]αι δ[ε] α[ὐ]τοῖσι...

Γιὰ τὴν συμπλήρωση τοῦ ἐλλείποντος ρηματικοῦ τύπου τά[δε παρεδόθε στρατεγοῖσι(ν) ἐς Σάμον - - - - ἡύστ]ερον δύο συμπληρώσεις μοῦ φαίνονται πιθανές· ἡ πρώτη στηρίζεται στὸ σχετικὸ χωρίο τοῦ Θουκυδίδου (1,117.2, βλ. ἀνωτέρω): τά[δε παρεδόθε στρατεγοῖς ἐς Σάμον τοῖς προσβοηθέσασι(ν) ἡύστ]ερον· πρβλ. καὶ 4,13.2: προσεβοήθησαν γὰρ τῶν τε φρουρίδων τινὲς αὐτοῖς τῶν ἐκ Ναυπάκτου καὶ Χίαι τέσσαρες.

4. Τρεῖς ἀποστολές ἀναφέρει βεβαίως καὶ ὁ P. J. Rhodes, *A History of the Classical World*. 478-323 B.C., Oxford 2006, 67-68, ἀκολουθῶντας, -ὀρθῶς-, τὸν Θουκυδίδη.

Ἡ δεύτερη στηριζόμενη στὸ κείμενο τῶν Κερκυραϊκῶν δαπανῶν (*IG I³ 364.7-8*: στρατηγοῖς ἐς Κόρκυραν τοῖς | [πρότοις ἐκ]πλέοσι) ἔχει ὡς ἐξῆς: τὰ[δε παρεδόθε στρατηγοῖσιν ἐς Σάμον τοῖς ἐκπλεύσασιν *ἡύστ*]ερον.

Λόγω τῆς μακροτέρας χρονικῆς ἀποστάσεως τῆς τρίτης ἀπὸ τὴν πρώτη (καὶ τὴν δεύτερη) ἀποστολὴ στὴν Σάμο τὸ ρῆμα [προσεβοήθησαν] εἶναι πιθανώτερο, διότι ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴ (*IG I³ 363+454*) προκύπτει ὅτι ἡ δευτέρα δόσις χρημάτων ἦταν κατὰ πολὺ μεγαλύτερη.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Εἰς *IG I³ 364*

Ἡ ἐπανεξέταση τοῦ χωρίου τῶν Σαμιακῶν δαπανῶν (*IG I³ 363+454*) ποὺ ἀφορᾷ στὴν ἀποστολὴ τῶν Ἀθηναϊκῶν δυνάμεων ἔφερε κατ' ἀνάγκην στὸ προσκίνητο καὶ τὴν ἀποστολὴ Ἀθηναϊκῶν τριήρων στὴν Κέρκυρα (*IG I³ 364*).

7 [παρέδοσα]ν στρατηγοῖς ἐς Κόρκυραν τοῖς
[πρότοις ἐκ]πλέοσι

Ἡ ἀφήγηση τοῦ ἱστορικοῦ (1,45.1): Τοιαύτη μὲν γνώμη οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Κερκυραίους προσεδέξαντο, καὶ τῶν Κορινθίων ἀπελθόντων οὐ πολὺ ὕστερον δέκα ναῦς αὐτοῖς ἀπέστειλαν βοηθοὺς, ὑποδεικνύει νὰ συμπληρώσωμε (βεβαίως στὸ app.cr.) διαφορετικὰ τὸν στίχο 8 τῆς ἐπιγραφῆς:

7 [παρέδοσα]ν στρατηγοῖς ἐς Κόρκυραν τοῖς
[βοεθοῖς ἐκ]πλέοσι

Τὸ ἐπίθετο βοηθοὶ χρησιμοποιεῖται στὸν Θουκυδίδη γιὰ τὴν ἀποστολὴ τριήρων, βλ. 1,50.5-3,3.4, 36.2, 69.1, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἄνδρες τῆς ναυτικῆς δυνάμεως βοηθείας ἢ τοὺς ἐπικεφαλῆς στρατηγούς, βλ. 1,53.4: οὔτε ἄρχομεν πολέμου, ὧ ἄνδρες Πελοποννήσιοι, οὔτε τὰς σπονδὰς λύομεν, Κερκυραίοις δὲ τοῖσδε ξυμμάχοις οὔσι βοηθοὶ ἦλθομεν. (Βοήθεια εἰς Κέρκυραν ὁμιλοῦν οἱ Ἀθηναῖοι)· 6,8.2: καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκκλησίαν ποιήσαντες... ἐψηφίσαντο ναῦς ἐξήκοντα πέμπειν ἐς Σικελίαν καὶ στρατηγούς αὐτοκράτορας Ἀλκιβιάδην τε τὸν Κλεινίου καὶ Νικίαν τὸν Νικηράτου καὶ Λάμαχον τὸν Ξενοφάνους, βοηθοὺς μὲν Ἐγεσταίοις πρὸς Σελινουντίους, ξυγκατοικίσαι δὲ καὶ Λεοντίους, ἦν τι περιγίγνηται αὐτοῖς τοῦ πολέμου... (Ἐκστρατεία στὴν Σικελία).

Ἀκολούθως καὶ στὸν στίχ. 19 τῆς ἐπιγραφῆς ἀντὶ τῆς συμπληρώσεως:

[παρέ]δοσαν στρατηγοῖς ἐς Κόρ-
[κυραν τοῖς δευτέρ]οις ἐκπλέοσι

προτείνω τὴν ἐξῆς:

[παρέ]δοσαν στρατηγοῖς ἐς Κόρ-
[κυραν τοῖς *ἡυστέρ*]οις ἐκπλέοσι

Πρβλ. Θουκ. 3,49.4: ἡ μὲν (προτέρα ναῦς) ἔφθασε τοσοῦτον ὅσον Πάχητα ἀνεγνωκέναι τὸ ψήφισμα καὶ μέλλειν δράσειν τὰ δεδογμένα, ἡ δ' ὑστέρα αὐτῆς ἐπικατάγεται καὶ διεκώλυσε μὴ διαφθεῖραι.

3,103.2: ἐν δὲ τῇ ἀναχωρήσει ὑστέροις Ἀθηναίων τοῖς ξυμμάχοις ἀναχωροῦσιν ἐπιτίθενται οἱ ἐκ τοῦ τειχίσματος Συρακόσιοι, καὶ προσπεσόντες τρέπουσί τε μέρος τι τοῦ στρατοῦ καὶ ἀπέκτειναν οὐκ ὀλίγους.

7,81.4: ὁ δὲ Δημοσθένης ἐτύγχανέ τε τὰ πλείω ἐν πόνῳ ξυνεχεστέρω ὦν διὰ τὸ ὑστέρω ἀναχωροῦντι αὐτῷ πρώτῳ ἐπικεῖσθαι τοὺς πολεμίους.

Δημ. πρὸς Τιμόθεον (49) 60: οὗτος γὰρ ἐν μὲν τῷ Θαρρηλιῶνι μηνί ἐπ' Ἀστείου ἄρχοντος, μέλλων ἀνάγεσθαι ὡς βασιλέα, συνέστησεν τὸν Φιλῶνδαν τῷ πατρὶ τῷ ἐμῷ· τοῦ δὲ ὑστέρου ἐνιαυτοῦ, ἐπὶ Ἀλκισθένους ἄρχοντος, ἀφικνεῖται ὁ Φιλῶνδας ἄγων τὰ ξύλα ἐκ τῆς Μακεδονίας.

Αἰσχ. περὶ τῆς παραπρεσβείας 123: Οὐκοῦν ἡ μὲν προτέρα πρεσβεία τὸν καιρὸν τοῦτον εἶχεν, ἡ δ' ὑστέρα ἐπὶ πεπραγμένοις ἐγίγνετο.

Σημειῶνω ὅτι καὶ στὶς δύο προτεινόμενες συμπληρώσεις, ὅπως καὶ στὶς παραδεδεγμένες στὸ κείμενο τῶν *IG I³* (τοῖς | [πρότοις] καὶ [τοῖς δευτέρ]οις ἀντιστοίχως), τὸ ὀριστικὸ ἄρθρο τοῖς δὲν προσδιορίζει τὰ δύο ρηματικὰ ἐπίθετα [βοεθοῖς] καὶ [ἡυστέρ]οις, ἀλλὰ τὴν μετοχὴ ἐκπλέοσι πὸν ἀκολουθεῖ, πρβλ. Θουκ. 1,140.3: οἱ δὲ τελευταῖοι οἷδε ἦκοντες καὶ τοὺς Ἑλληνας προαγορεύουσιν αὐτονόμους ἀφίεναί. 3,69.1: Αἱ δὲ τεσσαράκοντα νῆες τῶν Πελοποννησίων αἱ Λεσβίοις βοηθοὶ ἐλθοῦσαι... καταλαμβάνουσιν... 4,8.9: καὶ διέβησαν μὲν καὶ ἄλλοι πρότερον κατὰ διαδοχὴν, οἱ δὲ τελευταῖοι καὶ ἐγκαταληφθέντες εἴκοσι καὶ τετρακόσιοι ἦσαν. 4,38.3: ὁ τελευταῖος διαπλεύσας αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς ἠπείρου Λακεδαιμονίων ἀνὴρ ἀπήγγειλεν...

Τέλος ὡς πρὸς τὶς δύο προτεινόμενες συμπληρώσεις τῆς *IG I³ 364* ἐπισημαίνω ὅτι τοῦ στίχου 7 θεωρῶ τὴν προτεινόμενη ἰσχυρότερη τῆς παραδεδεγμένης στὶς *IG I³* ([πρότοις]), ἐνῶ τοῦ στίχ. 19 ἐξ ἴσου πιθανὴ μὲ τὴν παραδεδεγμένη ([δευτέρ]οις).